

BLÖFF VAGY VALAMI: A TÁPSZÍNHÁZ

Sz. Deme László

Egy paraván nyílásában sliccek ágálnak. Mutatoujjak bújnak elő, és a Hattyúk tavának szentimentális zenéjére tekerdő balettbe kezdenek, kisvártatva minden ujj helyébe igazi füttyös kerül, s gazdáik virgoncan fogják őket dologra. Vagy Máthé Zsolt talpig meztelenül caplat a színre, férfiasságát kenyérveknikkel takarja, térdét pedig kaláccsal, és cipőszteppet jár. Vagy a publikummal himnuszt daloltatnak – az István, a királyból. Vagy Dióssi Gábor szeneleg egy gitárral. Vagy a Vígszínház sztárja, Kamarás Iván korbácsütéseket ad elő a Jesus Christ Superstarból. Esetleg rövidfilmet lehet nézni tévés személyek ő-zéseiből (a basszust hörgő Györffy szuper), és Jordán Adél erotikus szolgáltatást nyújt láthatatlan partnerén, és a zombikert őrjöng a Bük u. 17. alatt. Lehetne még sorolni, de talán elég ennyi is, hogy szelíden, „Mi van?“, vagy vérmesebben, „Mi a szar van itt a színpadon?“ felkiáltásokkal álmélkodjon akár a Nyájas Olvasó is, ha egy hétfő éjjeli Tápra keveredik valamelyik bejáratott pesti csehóban.

A produkció alap gondolata, hogy legyen elég a jó színházból, és jöjjön a rossz, hiszen annyi a remek előadás, nagyszerű rendezés, ki nem unja már, a rossz színház viszont ritka kincs, ápolni, TÁPlálni kell, megőrizni a következő generációk számára. A kabarészerűen egymást követő számok csakugyan hemzsegek a blödlitől, színfalhasogató ripacszkodások váltják az olykor uncsi és szellemtelen, sokszor csak genyázásra utazó mozzanatokot, de olyan gyöngyszemek is előkerülnek, mint Keresztes Tamásnak az az etűdje, mikor egyedül két menekülő katonát játszik egy második világháborús feldolgozásban, s a kimunkált üldözés csúcspontjaként még finoman meg is zavarodik, összekeveri két figuráját.

A Tápszínház igazi sikerszériája a Minden Rossz Varietével indult, mely a fent ecsetelt polgárpukkasztó mozzanatoknak köszönheti hírhedt sikerét és főként bevadult tinikből álló rajongótáborát. A rövid produkciók sora játékos jókedvet áraszt, s minden otromba sokkolás ellenére felszabadít a berögződött reflexek alól. Felszabadítja a nézőket az ünnepelőbe öltöztetett, tiszteletteljes színházlátogatás kényszere alól, és a játszókat, hogy magvas és esztétikailag „széppé” munkált előadással rukkoljanak elő. A közönség (főleg a tini) kitombolhatja magát, nyeríthet, járkálhat és ihat előadás közben, be lehet szólni a játszóknak, akik végre fellélegezhetnek a drámai szerepformálások és a szakmai teljesítés kényszere alól, szabadon kiélhetik exhibicionizmusukat, és komolytalankodhatnak a végtelenig, miközben a kiemelkedő színészi teljesítmény ugyanúgy el-

válak az ocsútól és megőrzi a súlyát. Mindez azért válhat határozott művészi alapállássá, mert minden bornírt ökörködés mellett is szemben áll az uralkodó, sztanyiszlavszkiji metodikából sarjadt, színészi átélésen és lélektani realizmuson izmosodott magyar színházi hagyománnyal (ill. az ebből táplálkozó, többnyire beszáradt napi gyakorlat). A Tápszínház olyan avantgárd gyökerekhez nyúl vissza, amelyek bár voltak hazai képviselői, de a politikai nyomás miatt soha nem tudtak kibontakozni széles körben. Halász Pétert kell feltétlenül említeni, akinek szellemi örökségét szokta hangsúlyozni a Tápszínház vezetője, Vajdai Vilmos, aki nem mellesleg a Katona József Művészszínház társulatának tagja és underground DJ a budapesti éjszakában.

Vajdai a Tápszínházat másfél évtizede alapította Szabó Győzővel, aki azonban ma már csak vendégként vesz részt a munkában. Az első performanszok a Tilos az Á-hoz kötődtek, innen a név, azután a Táp megfordult a fővárosi ellenkultúra hivatalos helyein, illetve produkcióival bejárta a műfajok széles skáláját. A Theremin című opera az elrabolt címszereplő – szovjet tudós és az általa feltalált tervezérlésű hangszer – után kutató néger feleség történéseit beszélt el vetített animációval, montázsokkal, rituálét idéző táncsal és kü-

lönös hangzású zenével. A kortárs német dráma fenegyerekének szármító Schimmelpfennig Előtte utána című statikus darabjának hazai előadását karikírozta ki az Alatta, fölötté – bentről ki. Volt még Hakni, de komolyan; zenei etűddökkel játszó előadás; Micimackúr, ha a maci felnőtt lenne. Aktuálpolitikai érzékenységre vallott a Társaság a Szabadságjogokért civilszervezettel bemutatott, közpénzek átláthatatlansága elleni akció a Blahán, és a pénzgyűjtés politikusok lefizetésére a Moszkva téren. A Virtuális Valóságban bekötött szemű nézők kalauzolása történt térben és időben; Úrziányász mesélt 2066-ról tolmácgépekkel; több szcenírozott és filmbemutatókkal tarkított színházi felolvasás is megesegett; vagy fekvé nézhető Alvószínház; Odüsszeisz címen vázlatos rapopera Homérosz alapján; és volt még félperces előadás; „együnk a nézőkkel” előadás és még ki tudja, milyen örültségek.

A stáb mindig változó, de meghatározó alapemberekkel (pl. Schönberger Ádám) és visszatérő szereplőkkel, akik máshol is játszanak, dolgozik, hiszen a Tápszínház finanszírozás szempontjából (is) marginális szerepben van. Mindazonáltal heti rendszerességgel lépnek fel varietészerű műsorokkal, havonta játszanak valamit a repertoárból, és évente új bemutatót is összehoznak, ha a körülmények enge-

dik. A kollektíva termékeny, még ha nem is minden, főként heti, előadásuk bizonyítja kellő kimunkáltsággal a csoport ambícióit. Olykor esetlegesen tűnik egy-egy produkció, erényeit inkább a színészi jelenlétből nyerve, mint végig-gondolt koncepciójából. Általános-ságban a Táp vonzódik a rossz, hit-vány, vacak, giccses és elügyetlen-kedett helyzetek virtuóz prezen-tálásához, és előszeretettel utazik a botrányra. Szándékolt dilettan-tizmusuk rugalmassággal párosul: kész formák helyett szívesen mutatnak be félkész stációkat, illetve elkészült darabokon dolgoznak tovább és viszik új irányba. Felkés-zültebb szimpatizánsok ilyenkor kissé húzzák a szájuk szélét, ám a látszólag egymásra vetett elemek mellett mindig felüti a fejét valami ígéretesen spontán, eredeti és ele-ven gondolat vagy szituáció, ami nemcsak színházukat teszi élővé, de a posztmodern (vagy utáni) lé-nyeges kérdéseit is felveti. A Táp újra és újra megkérdőjelezi a színházi műfajok és a művészeti for-mák közti határokat, valamint a világ észlelését, befogadását és ér-telmét, talán nem is konkretizál-va a művészi elemeket, hanem jó avantgárd színházhoz illően érez-ve, érzélve és kitapintva, de nem racionalizálható formába öntve a megfogalmazhatatlant. Jó példa erre az évekkel korábban született Technovarieté, amely történet és valós figurák nélkül ragadott meg egy urbánus hangulatot. Elektro-nikus, sodró zene kísérte a varie-tészerűen egymást követő, mit is, talán legjobb azt mondani, hogy trackeket, számokat, hiszen a jele-netek közt minden volt. Bauhaus formákra hajazó alakok koreográfi-ája, vagy kortárs néptánc, vagy két távol-keleti alak párbeszéde, vagy ember méretű féregnyúlványyszerű valamik ritmikus hajladozása stb., amelyek kiegészülve a háttérvá-szonra vetített kábító, klipszerű és geometrikus montázsokkal, valami

torz, de szép, nyomasztó, ám fel-szabadító erejű, sajátos esztétikai rendszerbe szedett látomássá áll-tak össze, racionálisan csakugyan nem felfejthetően, de kétségtele-nül önálló színpadi világként.

A Tápszínház munkájának szá-momra eddigi csúcsa a Keresők, amely a mobilitás jegyében több helyszínen is látható jelenleg. Ki-indulópontja Molnár Péter azonos című novellája, mely egyszerű törté-netet mesél el, Budapest kultikus szórakozóhelyeinek és a városi kultúra ismerős figuráinak felhasz-nálásával. A sztori Andrásról szól, akit egy esős délutánon az Ecker-mannban megszólít a Szorongás Rt. sejtelmes ügynöke, hogy ment-sen meg egy csinos lányt, nehogy boldogtalansággal fecskendezék tele, és vele együtt a fiút is. Csava-rodnak az események, feltűnik a partik, szerelmek és haverok mond-hatni banális világa: az előadás érzékenyen teremti meg azt az at-moszférát, amelyben napjaink váro-si népe tengődik. A napi élet illé-konyan, megfoghatatlanul és álomszerűen zajlik, mögötte vala-mi nyomasztó, valami rutinszerűen üres rejtezik, egy darabka, szín-padra citált pop-art. Vajdai ren-dezése felszabdálja a történetet, és olyan technikákkal mozgatja ide-oda, mintha valaki videón te-kergetné előre-hátra, lassítaná és gyorsítaná, még a nézőpontokat is váltogatva, s mi, nézők ezt a folyamatot követnénk, nem pedig egy kész művészi produktumot te-kintenénk meg. Vágott és törede-zett a világ bemutatása, másfajta a „színpadi tükör”, minden közve-títve, médiumokon futtatva kerül velünk kapcsolatba. A színpadi háttér virtuális, a szereplők szöve-ge pedig felvételtől hangzik (a pro-dukció eredetileg hangjátéknak készült). Zenék kúsznak be, fények és videomontázsok villannak fel, a színészek virtuóz játéka stilizált mintákat váltogat realista gesztu-

sokkal, s az egész kavalkád arányosan rendeződik egységbe. Csupa olyan elem kerül elő, amelyet így felhasználva még nem igazán lehetett látni hazai színpadon. Leginkább a kanadai színház- és médiaművész, Robert Lepage munkáihoz lehetne hasonlítani: nála szerveződik ennyire egységbe a tech-nika és az eleven színház. Egyik átlép a másikba és fordítva, összefonódnak vagy elmosódnak a határok, minden komolytalankodó, vicces, de pontosan közvetít egy életérzést: maga a világ válik egy nagy blöffé, amire az előadás pontosan rájátszik, hétszer ér véget.

Ha mindezek után mindenképpen skatulyába akarnánk szorítani a Tápot, akkor nagyon óvatosan azt mondhat-nánk, hogy leginkább az ezerkilenc-százhatvanas évek fluxus mozgalmá-nak ismertetőjegyeit hordozza magán. Átlép műfajok és kultúrák határain, művészeti „üzenet” helyett valamiféle áramlás és átmenet foglalkoztatja, pro-duktumai színházi előadás helyett sok-kal inkább event-ek, eseményszerűek, improvizatív szerkezettel és provokatív szándékkal, amelyben meghatározó szerep jut a kísérletező szellemű zené-nek, legfőképpen pedig mentesíti az alkotókat és befogadókat a művészet magasabb megfontolásai alól, szóra-koztató és látszatra igénytelen dolgok-kal foglalkozik, távolról is kerülve min-denféle intézményesült esztétikát. Per-sze, innen visszakanyarodva a címbe-n vázolt kérdéshez, nevezetesen, hogy a Tápszínház munkássága üres formai játszadozás vagy egy új színpadi forma, cseppet sem csökkent a tanácstalansá-gunk. Talán akkor járunk legközelebb egy értelmes válaszhoz, ha azt mond-juk: ez is, az is. Blöff is, de valami is; néha blöff, olykor pedig határozottan valami.